

פרק ו

ה"ה 1134567

סבינו הרה"ח ר' אליעזר גלברד ז"ל נולד לאביו הרה"ח רבי יצחק מאיר בקאלושין אשר בפולין.

אביו רבי יצחק מאיר ז"ל היה מחסידי גור בפולין ונסע לשפ"א זצ"ל, ואח"כ ל"אמרי אמת" זצ"ל. נפ' בי"ב סיון תרצ"ה ומנו"כ בביה"ח בקאלושין. ז' מרת אלטה יוספה נהרגה במלחמה הי"ד.

לרבי יצחק מאיר היו ג' בנים וג' בנות, שני בנים נהרגו במלחמה: ר' נחום **פאבל** (עם אשתו וילדיו) הי"ד, ור' אברהם מרדכי (עם אשתו וילדיו) הי"ד. ושתי בנות נהרגו במלחמה: חיה פייגא הי"ד, ורייזל הי"ד.

נותרו לפליטה בן ובת, הבן ה"ה סבינו ז"ל ר' אליעזר ז"ל, והבת ה"ה אחותו מרת חנה ז"ל. אשת הרה"ג רבי גדליה הרץ זצ"ל ראש ישיבת חידושי הרי"ם.

אמו של סבינו אשת רבי יצחק מאיר, היתה מרת אלטה יוספה ע"ה. הסבא סיפר עליה שניהלה בית של חסד ממש, מתוך חכמה וכבוד. סבינו היה מצטט ממנה אמרות חכמה שהעניקה לידים אגב חינוכם. היא המליצה לידים שאם יוזמנו לשמחה של עניים וגם לשמחה של עשירים - שיעדיפו ללכת אל העניים, מכיון שלעשיר יש די משמחים 'כי רבים יחלו פני נדיב' אבל העני משמחיו מועטים. היתה אומרת גם, שכדאי לחפש להיות בקרבת אדם שלא אוהב את עצמו יותר מדי שהוא מוכן גם להיטיב עם זולתו...

אבי אביו רבי חיים פנחס ז"ל היה מקורב אצל ה"חידושי הרי"ם זיע"א. נפ' בשנת תר"ע.

וכך היה הסבא ז"ל מספר על סבו רבי חיים פנחס ז"ל: כשבוע לפני פטירתו שלח מברק לאבי ר' יצחק מאיר, שיבוא אליו. כשהגיע מצא אותו מתהלך רגיל נורק רגליו היו נפוחות מהרגיל, ושאלו מדוע קראתי לי? ענה לו - יותר לא אטריח אותך...

כשבוע שאח"כ אמר לבחורים בשטיבל שברצונו להפרד מהם. שאלו אותו הבחורים: ר' חיים פנחס, לאן אתה נוסע? ענה להם "לעולמי אני נוסע", והם

תמהו על תשובתו. בש"ק חלה ואמר "לא אשבית לכם את השבת". במוצש"ק בירך ברכת שהכל וכך יצאה נשמתו.

ר' חיים פנחס ביקש שיקברוהו ליד השוחט בביה"ח שם. סיפר בנו ר' יצחק מאיר: כשבועיים אחר פטירתו נגלה אלי בחלום ביחד עם אותו שוחט, שאלתיו למה באת? אמר לי הלא אמרתי לך שאני רוצה לראות את הילדים... והציץ במיטות של הילדים....

חמיו של סבינו ר' אליעזר, היה הרה"ח ר' אברהם יצחק ביבלש ז"ל. לסבא ר' אברהם יצחק היו ארבע בנות:

סבתנו מרת ברוריה בריינדל ע"ה אשת סבינו ז"ל, נפ' כ"ז בתשרי תשכ"ט.

מרת אלקה אשת הרה"ח ר' יצחק אביגדור קלוגמן ז"ל (רבי איטשע נפ' ט"ו ניסן תשל"ו).

בתו מרת מלכה אשת ה' אברהם פורמנסקי ז"ל.

מרת ברכה אשת ה' אברהם יודקא ז"ל.

בניו של רבי אברהם יצחק היו: ה' פנחס ז"ל וה' זאב ז"ל.

חמיו של רבי אברהם יצחק, היה רבי יודל רוזנברג ז"ל שהיה מחסידי ווארקא, נפ' בשנת תש"ד ומנו"כ בביה"ע נחלת יצחק.

ר' שלמה הערש ז"ל כותב על חמיו הסבא ר' אליעזר גלברד ז"ל: י"ח חמיו היה ת"ח ובקי במדרשים, ובספרים, נהנה מיגיע כפיו, ותמיד עם ספר ביד, מוכתר במעלות ובמידות, והיה לו מקום מכובד אצל ה'בית ישראל' צוקלל"ה. גם חמותי מרת ברוריה בריינדל ע"ה היתה אשה מיוחדת במינה ועמלה מאד לחנך את בניה לתורה וחסידות.

אוצר החכמה

אוצר החכמה

אוצר החכמה

אוצר החכמה

אוצר החכמה

ר' אליעזר ז"ל ליד ר' שלמה הערש ז"ל בחתונת נכדו - בנו

בעת חוליו האחרון לפני פטירתו התבטא הסבא רבי אליעזר ז"ל לנכדו יבלחט"א הרה"ח ר' שרגא שליט"א "דע לך שכל ימי הייתי מאוכלי המן" לא חסר לי כלום - כשנגמרה הפרנסה ממקום זה הגיעה מיד פרנסה ממקום אחר². ואכן - לא בנקל התפרנס סבא, אך תמיד היה שבע רצון ולא התלונן כלל.

שיש בה תועלת מרובה מחממת ומאירה ומבשלים ע"י וכו' אך כל זה כשמחזיקים אותה רחוקה, אבל כשמקריבים יותר מדי לאש היא שורפת ומבלה, וזה הרמז למטבע לא להתקרב יותר מדי וכו'.

2. וראוי להביא כאן מה שכותב בספרו "הלוך להרגיעו ישראל" על הפסוק זה יתנו וגו' מחצית השקל וגו' ובחז"ל שהקב"ה הראה לו כמין מטבע של אש, ויש לדיק מדוע הראה לו דווקא של אש ולא של כסף, וי"ל רמז שכמו 'אש'

את ביתו הקים סבא בפולין שם היתה לו דירה ומתחתיה חנות סיטונאית למוצרי מכולת. בשנת תרצ"ה (שנת פטירת אביו רבי יצחק מאיר ז"ל) כשהלך לשלם את המס השנתי שחייב עבור החנות, היה שם תור גדול ולאחר שעות המתנה, כשכבר החשיך היום, יצא פקיד ואמר שכל היהודים ילכו ויבואו ביום אחר ורק האחרים ישארו (המגמה היתה להעניש אח"כ את כל היהודים שלא שילמו מס ביום המיועד לכך). הסבא שמע את הנימה האנטישמית הזו והחליט שאין כאן המקום ליהודי ועליו לעלות לארץ ישראל. באותה העת גם זכה הסבא בהגרלה בפיס בסך 600 זלוטעס. נכנס לבעל ה'אמרי אמת' זיע"א מגור, ושאלו על כך שחושב לעלות לארץ ישראל וברכו. כששאל את האדמו"ר זצ"ל אם ישתמש בכסף שהרניח להוצאות העליה ענה לו 'זה הלא כסף כשר', וכך עזב הסבא את משפחתו, שלא כ"כ השלימה עם עלייתו מתוך דאגה איך יסתדר בא"י ובפרט ששם היה 'מסודר' בפרנסה, ועלה לארץ עם אשתו סבתו ועם יבלחט"א בנו הבכור הרב שמואל שליט"א ועם ילדתו תבלחט"א - זו אמנו תחי'.

סבא היה גם הוא מודע למצב הכלכלי הקשה בא"י באותה תקופה, ובכ"ז לא נרתע מלעזוב את מולדתו ומשפחתו. אהבת א"י שפיעמה בו הצטרפה אל חששותיו מפני אנטישמיות שכבר הראתה סימניה. גם דברי האמרי אמת זיע"א, שהיה מעורר את חסידיו לעלות לא"י, היו בשבילו משאבי אנרגיה לקום ולעזוב.

הוא הכין את אשתו- סבתו מרת ברינדל- לאפשרות שהמצב הכלכלי הדחוק יאלץ אותה להשתכר לעבוד בבתי זרים...³. כדי להשיג אשרות עליה היה עליו להוכיח שיש לו מקצוע לפרנסתו, לכן הלך ל"הכשרה" ורכש את מקצוע הנגרות, ממנו אכן התפרנס בארץ, (בשנים הראשונות היתה הסבתא שכירה במפעל לבסקויטים ובכך סייעה לפרנסת הבית).

לאחר תקופה קצרה בא"י שלח סבא מכתב לפולין על חייו הנפלאים שבא"י ועל כך שאין להם מה לדאוג כי הוא 'אוכל מן' וב"ה מסתדר על צד היותר טוב.

לסבא לא היתה כאן דירה משלו כלל וכלל אלא היה גר בשכירות ונודד בכל שנה מחדש מדירה לדירה שלא היתה אלא חדר בודד בדירה, בעוד המטבח והשירותים משותפים לעוד שכנים, (בשנותיו המאוחרות גר בדירה בדמ"פ) ובכל זאת היה מרוצה ושבע רצון והרגיש עצמו כ'אוכל מן'⁴. בכלל הסבא

3. כך סיפר לנכדו רבי שרגא שליט"א בעת 4. בספרו כותב בענין 'אכילת מן' ונביא חוליו האחרון סמוך לפטירתו. אימרה אחת. מביא בשם הרבי ר"ב

היה מסתכל תמיד על חצי הכוס המלאה ולא על החצי הריק, והיה משתדל לראות את החיובי והטוב (כאימרה הידועה וראה ב'טוב' ירושלים).

תמונת פספורט של ר' אליעזר

מדותיו הנאצלות של הסבא והתנהגותו בין אדם לחבירו היו לשם דבר, הרוגע והשלווה היו מנת חלקו, מדבר בשקט וכו'. באחת מהדירות השכורות גר הסבא בחצר משותפת שהיו בה כ-40 דיירים מעדות שונות ומרקע שונה מאד, וכדרך העולם מדי פעם התעוררו מריבות בין שכנים וכו'. פעם שאלו את הסבא איך זה שאתה אינך מעורב בשום מריבה עם אף אחד? וענה: מריבה ישנה רק כאשר יש שניים, אבל כשיש רק אחד לא שייכת מריבה... כזה היה הסבא סבלן ושקט ובעל מידות טובות.

בחצר ההיא גרו שתי נשים גלמודות זקנות שהסבא גילה שאין להן מה לאכול והגיעו עד פת לחם, משנודע לו הדבר דאג להן סבא למחיה- בכל שבוע היה מסתובב בין כל דיירי החצר ואוסף בשבילן כסף למחיתן. השכנים נדבו

(ומביא שם את דבר הרד"ק על הפסוק במלאכי [ג' ו'] 'כי אני ה' לא שנית' וז"ל 'כי מה שאמרתי אפי' לזמן ארוך לא לפי שנה כן יהיה כי אני ה' לא שנית' ודברי לא ישנו וכל העתידות שאמרתי לכם ע"י נביאי כן יהיו'. ומפ' שם שצריך שהאדם לא ישנה ואז ההנהגה עמו היא כראוי).

מפשיסחא זיע"א על הפסוק 'קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן וגו' למשמרת לדורותיכם למען יראו את הלחם וגו' שלכל אדם מובטחת פרנסתו דהקב"ה זן ומפרנס לכל והמן שירד במדבר ממשיך בכל הדורות, אלא שהיום הוא עטוף לכל אחד בצנצנת וע"י עסקיו ומעשיו זוכה לפי דרגתו, וכו'.

בחפץ לב והביעו התפעלותם מכך שסבא האשכנזי דואג לנשים מעדות אחרות יותר מאשר שכנים שהם בני עדתן....

החזקת חז"ל

רגילים היו הנכדים לראות את הסבא עם ספר ביד. במיוחד היה מרבה ללמוד מדרשים. ואכן היה ידען במדרש, וכפי שאומר אחד הנכדים: כשדיברו אתו על מדרש כל שהוא היה מיד בענינים והיה יודע היכן וכו', כמו כן היה 'חי' את דברי חז"ל ולדוגמא פעם כששמע מנכד שאינו כ"כ מרוצה ממקום מגוריו אמר לו את דברי המדרש בסוף שיר השירים על הפסוק 'האלף לך שלמה ומאתיים לנוטרים את פרי'. המדרש שם מפרש בכמה דרכים, אחד הפירושים הוא, שהלומד תורה במקומו זוכה למאתיים והלומד שלא במקומו זוכה לאלף, והיינו פי חמש מהלומד במקומו. והרי שיש לשמוח ללמוד תורה במקום כזה. (גם במאמרים שכתב בספרו ניתן לראות את ההשקפה שלו שהיתה בנויה עפ"י דברי חז"ל והמפרשים, והאמונה הפשוטה והחזקה בדבריהם). לנכדו נתן ספר מדרש רבה ל'בר מצוה' ובדברי ההקדשה (שנכתבו בחרוזים ובאקרוסטיכון⁵) מדרבנו ללמוד בו ולדעת מדרש.

גם בספר "חובת הלבבות" היה הוגה רבות, וכן היה מצטט דברים הכתובים שם, והיו שנים בהן קבע עם חברותא ללמוד בספר הק' הזה⁶.

פעם אמר הסבא שכאשר לומד גמרא ומובאים בגמ' פסוקים מהנ"ך ההבנה אינה מושלמת בהם בלא לדעת את הפסוקים על בוריים לכן החליט שעליו ללמוד את כל הנ"ך. ואכן במשך תקופה למד ביסודיות את כל הנ"ך, כדי להבין כל פסוק המצוטט בגמרא או במדרש.

אחת המצוות בהן הידר סבא מאד היתה שמחת חתן וכלה. היה רוקד ומפוז בריקוד יחיד לפני החתן, בשמחות נכדיו היה גם שר לכבוד החו"כ גראמען אותם חרו מתובלים בתוכן ובאמרי שפר.

5. ולהלן מה שחרז לנכדו על הספר: אביע לך נכדי את ברכתי. בשמחה אני מוסר לך את תשורת. רם ונישא שמע נא את תפילתי. הרם קרנו ומולו מעכשיו בהתחלתו. מלא לבו ביראת שמים ויתמיד בלימודתו. פני נא נכדי ובקשתי לפניך תשים. נטיעות טובות בלבך תיטע בלימוד מדרשים. חשוב מאוד המדרש
- הוא מעמודי התורה. סגל לך לימוד זה ויעזור לך הבורא.
6. עם ידידו הרה"ח ר' ישעיה שגור ז"ל. ובספרו כותב "ומי שרוצה ומעונין להבין ולדעת כל עניני מזונותיו ופרנסתו של האדם יכול למצוא את מבוקשו בספר חובת הלבבות שער הבטחון".

בהזדמנות התבטא מרן ה"פני מנחם" זיע"א (בשהזכירו אצלו קריאת שם לנכד על שמו של הסבא ז"ל), ואמר "עהר איז גיוועהן א ערלכע יוד".

סבא השאיר אחריו אסופת מאמרי הגות, וקצת פרקים הסטוריים מתולדותיו, בספרו "הלוך להרגיען ישראל". הספר שזור כולו במבט אופטימי שאפיין אותו כל ימי חייו, ואף בכותבו על מה שעובר על עם ישראל לא ראה צרות, אלא להיפך את קרבת ד' והגאולה שמתקרבת והכל לטובה. זה היה מוטיב חייו אותו בקש להנחיל לדורות צאצאיו.

משמח בשמחת חתן

הרה"ח ר' אליעזר גלברד ז"ל

מנופה של ירושלים דלעילא, נעקרה דמות של שריד מהדור הקודם, חסיד ישיש, תלמיד חכם ומרביץ תורה מובהק ומלא אמונה וביטחון.

אוצר החכמה

הרה"ח ר' אליעזר גלברד נולד לפני 86 שנים במחוז ווארשה, לאביו הרה"ח רבי יצחק מאיר ז"ל, שעוד זכה ללמוד תורה וחסידות בבית מדרשו של מרן ה"שפת אמת" זיע"א.

כצעיר חסידי מלא יראת שמים ותורה נלקח אחר כבוד כחתנו של החסיד רבי אברהם יצחק ביבלאש ז"ל⁸.

אוצר החכמה

היה זה בית חסידי לתפארת, לרבים זכור לטוב חתן נוסף של הרה"ח ר' אברהם יצחק שזכה לעלות לארה"ק, ה"ה הרה"ח ר' יצחק אביגדור קלוגמן ז"ל שנפטר בתל אביב.

ר' אליעזר התפרנס מיגיעו כחנווני במכולת קטנה שפתח לצד חותנו בעיר מגוריו - מינסק מזובייצק.

באחד הימים, משום מעשה שהיה עם פקיד רשות אנטישמי, החליט כי אין מקום ליהודי בפולין. בעצת כ"ק מרן אדמו"ר ה"ה אמרי אמת" מגור זצוק"ל זיע"א עלה לארה"ק והשתקע בירושלים.

ספוג היה ר' אליעזר במידה מרובה של בטחון. קיים בנפשו את מאמר חכמים ואף כאשר לא היתה לו פרוטה לפרוטה, לא דאג דאגת מחר, סמוך היה ובטוח כי יפרנסהו ה', יום אחד אמר לזוגתו בזיוו"ר ע"ה כי לבטח מחר יבוא משהו להביא עבודה. לשאלתה, זאת מנין לו? השיב, כי היום אזלה פרוטתו האחרונה ובטוח הוא כי ה' ישלח מלאכה. מעולם - העיד בעצמו - לא נשארתי ללא עבודה. תמיד כשנסתיימה מלאכה - באה חדשה בעקבותיה. לא לנתי מעולם רעב! - הפטיר.

12 שנה התגורר במושב קוממיות ואחר שב לירושלים. בעיר הקדש היה למגיד שיעור ברשת שיעורי תורה, לצד פרנסתו מיגיע כפיים. עשרים שנה הגיד שיעורים במסירות ללא שיור.

לפני כשנתיים הוציא לאור את ספרו "הלוך להרגיעו ישראל" בו הגיגיו על בעיות השעה וסידרת נאומיו באירועים ציבוריים שונים.

נודע כחסיד ותיק ומיושב, שמידותיו התרומיות ועדינות נפשו נסוכים בכל הליכותיו. דבוק ברכוה"ק לבית גור, כ"ק מרן ה"ה אמרי אמת" זצוק"ל ואחריו כ"ק מרן ה"ה בית ישראל" זצוק"ל ולהבחל"ט כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

8. ר' אברהם יצחק ז"ל היה חתנו של ר' בביה"ח "נחלת יצחק".
יודל רוזנברג ז"ל גפ' בשנת תש"ד ומנו"כ

הניח אחריו דור ישרים יבורך. את אלמנתו תחי"י⁹, בנו ר' שמואל מחבר הספרים "לפשוטו של רש"י"¹⁰, ובתו, אשת הרה"ח ר' שלמה צבי ווייס, מנהל תלמוד תורה דחסידי גור בירושלים, נכדים ונינים ההולכים בדרכי אבות.

ר' אליעזר ז"ל בחתונת נכדו הראשון עם יבלחט"א הרה"ח חנינא שיף שליט"א

הרה"ח ר' אברהם יצחק ביבלש ז"ל¹¹

בערב חג השבועות הלך לעולמו בשיבה טובה הרה"ח ר' אברהם יצחק ביבלש ז"ל, משרידי חסידי סקרנביץ - וורקא. איש תם וישר, נכבד ונשוא פנים היה המנוח ז"ל, אהוב על הבריות וחסיד בכל מעשיו.

כל ימיו הסתופף בצלם של האדמו"רי"ם מבית ווארקא, דבק בכל לבו ונפשו ברבותיו והיה חרד לכל מוצא פיהם. מצויין היה במדות נעלות ובלט במיוחד בארחות חייו הצנועים והשלווים שהיו לדוגמא ולמופת.

כל אלו שבאו אתו במגע, התבשמו מאמרותיו השנונות ומסיפורי חסידים ששגורים היו על פיו, אשר חן מיוחד היה עליהם.

9. לאחר ה"שבעה". ע"י נכדו הרה"ח - מנחם קלוגמן. [ותודה לו ולבנו ר' בן ציון הי"ו על שטרחו להביא לידנו את המאמרים הללו].

9. בזיו"ש - מרת חנה [ליפשיץ] ע"ה.

10. וספר אוצר הטעמים והמנהגים.

11. נכתב בהמודיע ביום ו' ט"ז סיון תשכ"ג.

עד יומו האחרון לא נס ליחו ולא פג טעמו ותמיד היה בדעה צלולה. בשכלו הבהיר הדריך את משפחתו, קרוביו וידידיו והיה להם לתושיה בכל אשר יפנו. מאושר היה במיוחד והתגאה על שזכה שיוצאי חלציו הם שומרי תורה ומצוות ובהם ת"ח, חסידים ואנשי מעשה ועסקנים אגודאים בולטים.

עוד בחו"ל תפס עמדה חשובה בציבוריות היהודית כפרנס העיר. ביתו היה פתוח לרווחה לכל דיכפין וגדולי ישראל נהגו להתאכסן בביתו בעת שהותם בעירו מינסק - מזוביצק¹².

ניחר לו בביתו קופה מיוחדת מכספו לענייני גמ"ח וידו פשוטה היתה לכל נזק, כל מר נפש ולב נדכא מצאו בו אחיעזר ואחיסמך.

לא היה גבול לשמחתו בעת עלותו ארצה לפני כ 26 שנה¹³, בהשתדלות אבי מורי יבלח"ט, למרות שהיה מבוסס היטב מבחינה כלכלית בפולין וכאן נזקק לעמול קשות כדי להרוויח את לחמו ולפרנס את ביתו.

נמנה על גבאי בית החסידים דסקרנביץ והקפיד במיוחד על תפילה בציבור וכן השפיע על אחרים בזאת. אף כי זקן היה לימים, התפרנס מיגיע כפיו ושמו מתנוסס היה לדוגמא בין שורות הסוחרים כנקי כפיים יוצא מגדר הרגיל. "ואברהם זקן בא בימים" זו היא הגדרה קולעת לציון אישיותו של המנוח ז"ל, כפי המובא בספרי חסידים - שבא עם ימים מלאים, שלמים וגדושים בתורה יראה וחסידות, שלא חסר בהם יום.

מימין לשמאל: סבינו רבי אברהם יצחק ז"ל חתנו סבינו רבי אליעזר ז"ל ונכדו יבלח"ט א הרה"ח מנחם קלוגמן שליט"א

12. ראש ישיבת גרודנא הגאון הגדול רבי שמעון שקאפ זצ"ל היה מגיע מדי פעם למינסק ואכסנייתו היתה אצלו.
13. בשנת תרצ"ז בערך, כשנתיים אחר חתנו - סבינו רבי אליעזר ז"ל.

עם פטירתו אבד חסיד מן הארץ ונשאר חלל ריק אשר יהיה ודאי מורגש על כל צעד ושעל, בהעדר נפש יקרה ואצילה מזקני ושרידי הדור הישן, תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

אוצר החכמה: אה"ח 1234567

אה"ח 1234567

הרה"ח ר' אברהם יצחק ז"ל

אוצר החכמה

אה"ח 1234567

אוצר החכמה

רבי אליעזר ז"ל

פרק ז

רסיסי אורה מתולדות חייו כבירי המעש ורבי הפעלים
שבכוחם לשמש כדוגמא וכמוסר השכל לאיש הפרטי
ולעסקן הציבורי

פתיחה

1234567

מרכז חסידות

למעלה מיובל שנים¹ הכרנו את רבי שלמה הערש ז"ל, אך במשך כל השנים הללו, מעולם לא עלה על לבנו להעריך את מעשיו המבורכים והכבירים שלו, ובוודאי שלא לסכם אותם. כי היה רבי שלמה הערש ז"ל כל ימי חייו הולך מחיל אל חיל, לא נתן לעיניו ולעפעפיו תנומה, בטרם סיים מפעל אחד, והוא כבר טווה במוחו מפעל נוסף, או את הרחבתו של מפעל קיים, הוא אף פעם לא עשה אתנחתא, ולו כדי להביט לאחור ולהתבונן קימעא מה נאים מעשיו עד כה. המושגים של הפסקת ביניים או של מנוחה קלה, חופש או גופש, בכלל לא היו קיימים עבורו. תמיד היה עירני, שופע חיות ומרץ עלומים, ועיניו ולבו צופיים אל העתיד, מה עוד ניתן לעשות ולפעול, לשפר ולהטיב.

ומכיון שזה היה האיש, הרי גם אלו שהכירוהו מקרוב, כמעט ולא ניתנה להם האפשרות להתבונן כמה גדולים מעשיו הכבירים, כיון שגם בשיחותיו הקצרות שהיה לפעמים מגלגל עם יודעיו ומכיריו, הרי נושא השיחה היה תמיד מחובר אל העתיד, מה עוד יש לעשות ולפעול בעיני הכלל בכלל ובשדה החינוך בפרט, אבל מעשיו בהווה, ובוודאי פעליו שבעבר, מעולם לא שימשו אצלו כנושא לשיחה. מה גם שהוא היה בכלל אדם עניני ובעל תכלית, כל דבריו בקצירת האומר, בבחינת "אמור מעט ועשה הרבה".

[כולל דברי הפתיחה], תחת הכותרת:
מפליט גלמוד - למקים עולה של תורה.
וכאן מתפרסם בתוספות מרובות.

1. בסיס המאמר התפרסם בחלקו הגדול
בהמודיע י"ז כסליו ערב ש"ק פרשת
וישלח תשס"ז לקראת יום היא"צ הראשון.

רק עם סיום שנות חייו עתירי המעש בעלמא הדין, כשהמירוץ התמידי והבלתי נלאה שלו הופסק באחת, על כרחנו החילונו להביט לאחור, ועדיין אנו עומדים ומשתאים לנוכח העובדה, איך אדם שאת מיטב שנותיו איבד בימי החורבן הגדול שפקד את עם ישראל בימי מלחמת העולם השנייה, (בה גם שיכל את הוריו היקרים, אח ואחות, וכמעט את כל בני משפחתו המורחבת) הגיע לארץ ישראל כנער פליט, שבור ומדוכא, יתום וגלמוד, ובכל זאת הוא קם והיה לאיש חי ורב פעלים, הן בחיי הכלל, והן בחייו הפרטיים שעשירים היו בתורה, בתפילה ובחסידות.

אח"ח 1234567

אמנם ימי הבכי ואף ימי ההספד כבר תמו מזמן, ואף שנת האבלות תמה והלכה לה, ומה לנו כעת לבוא ולהספידו, אלא מטרה אחרת לנו בהתבוננות שלנו במעשיו הכבירים ובאורח חייו המבורכים, וזאת על פי דבריו של החכם מכל אדם בספר משלי (פכ"ד): "וְאַחֲזֶה אֲנֹכִי, אֲשִׁית לְבִי, רְאִיתִי לְקַחְתִּי מוֹסֵר. מָעַט שָׁנוֹת, מָעַט תְּנוּמוֹת, מָעַט חֶבֶק יָדַי לְשֹׁכֵב".

אח"ח 1234567

* * *

בית הוריו

לא נוכל לבוא בשערי מסכת חייו העשירה של רבי שלמה הערש ז"ל, בטרם שנציץ קימעא אל צור מחצבתו, אל הרקע המשפחתי המפואר שלו, אל בית הוריו המיוחסים, שמגזע קודש וממרום היחס מחצבתם, ואל שנות ילדותו הקצרות במחיצתם, שאמנם היו מעטות בכמות אבל רבות באיכות. את רוחם ונשמתם של אבותיו נשא רבי שלמה הערש ז"ל על לבו כל ימי חייו, וזכרם המבורך לא מש מזכרוננו מעולם, וזרעי החינוך הטהור שנזרעו על ידם בלבו הרך, שתילים של אהבת תורה; יראת שמים; חסידות ואמונת תום בצדיקים; וגם לרבות ההתמסרות לצרכי הכלל והפרט, הם שהיו לו ליסודות איתנים ולציוני דרך במהלך השנים הבאות, כאשר אותם זרעים נבטו, הניצו ציץ, פרחו וגם גמלו שקדים, עד שהיה רבי שלמה הערש ז"ל לאילן רב פירות הן באישיותו הפרטית והן בעשייה המבורכת שלו בכרם בית ישראל.

אוצר החכמה

1234567
אוצר החכמה

אוצר החכמה

הרה"ח יעקב בן ציון ווייס מסיגעט - טעטש [לעיל א' 1]

ערש לידתו של רבי שלמה הערש ז"ל, עמד בבית הוריו הי"ד ביום כ"ג באדר תרפ"ח, בעיר "ווישווא" שברומניה, עיר מלאה חכמים וסופרים, חסידים ואנשי מעשה. אביו הרה"ח רבי שרגא פייביל הי"ד ווייס, מילידי העיר זידיטשוב, מגזע קודש מחצבתו, מצאצאי הב"ח והט"ז, המהר"ל מפראג ובעל הלבושים, המהר"מ מלובלין ובעל האפי רברבי, הרה"ק רבי נחמן מהורדנאק, ועוד גדולי עולם. גם אמו הצנועה והחסודה של רבי שלמה הערש ז"ל, מרת לאה מלכה הי"ד, מוצאה ממרום היחס, מגזע בעל התוספות יו"ט ובעל קונטרס הספקות, הרבי ר' העשיל מלובלין והחכם צבי ועוד, ממצוקי תבל. הוריו של רבי שלמה הערש ז"ל היו תמיד נושאים על לבם את יחוסם הרם, ומזכירים תדיר לצאצאיהם את האחריות הרבה המוטלת עליהם בתור צאצאיהם, ואת החובה לומר תמיד לעצמם "מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי".

בית הוריו של רבי שלמה הערש ז"ל היה בית חסידי למופת, אבי המשפחה רבי שרגא פייביל הי"ד תלמיד חכם מופלג, ונמנה על חסידי ויזניץ הנלהבים, אשר עוד זכה להסתופף בצלו של כ"ק אדמו"ר בעל ה"אהבת ישראל" זצוק"ל, ולאחר פטירתו המשיך להסתופף בצלו של בנו בכורו בעל "שארית מנחם",

ה"ה הרה"ק רבי מנחם מנדל זצוק"ל האדמו"ר מווישווא, שהקים בעיר זו ישיבה גדולה לתפארת, אשר נמנו עליה קרוב לחמש מאות תלמידים!.

[אה"ח 1234567]

והיה רבי שרגא פייביל הי"ד מקושר בקשר אמיץ אל רבו האדמו"ר מווישווא זצוק"ל, ונמנה על אנשי ביתו ועל מקורביו הגדולים ביותר, עד שבהזדמנות מסוימת התבטא עליו: "שרגא פייביל הוא יד ימיני, הוא הכל אצלי". גם כאשר היה הרבי מווישווא עושה דרכו, על פי פקודת הרופאים, למעיינות המרפא, לקרלסבאד וכדומה, היה רבי שרגא פייביל מתלווה אליו, משמש לו כשו"ב האישי שלו, ובכלל היה משרת אותו בנאמנות ללא סיג.

[אה"ח 1234567]

[אה"ח 1234567]

[אוצר החכמה]

[אוצר החכמה]

כך אדמו"ר דרהג"צ מרן ר' מנחם מענדל ואגודתו
אב"ד ורמ" באויב' ווישעווא

ר' שרגא פייביל הי"ד ראשון מימין עם טלית בידו

מסיבות קשיי פרנסה, עבר רבי שרגא פייביל לגור בעיר-כפר ביסטרא שהיתה סמוכה לווישווא, והיתה נכללת בגליל רבנותו של הרה"ק מווישווא זצוק"ל, והוא שמינה שם את רבי שרגא פייביל לשו"ב, ולא זו אף זו, הוא גם היה האיש בעל הסמכות העליונה בכל עניני הכלל של עדת היהודים בביסטרא, עליה נמנו כמה מאות משפחות, רובם מחסידי וויז'ניץ, ובנוסף לימד מידי יום ביומו שיעורי גפ"ת בבית המדרש, פרקי אבות בשבתות הקיץ, וכו'. רבי שרגא פייביל היה משמש גם כאב אהב לכל יהודי נצרך, ביתו היה פתוח לרווחה בפני כל איש נדכא ובעל מצוק, והיה תומך בהם, אם בגשם ואם ברוח, וכך היה ביתם תמיד הומה באנשים שנכנסו ויצאו, מי לקבל תמיכה נפשית או כספית, ומי בכדי לקבל עצה ותושיה.

ובכלל היה ביתו של רבי שרגא פייביל בית וועד לחכמים וחסידים. בכל לילי שבתות, וביומא דפגרא, היו מתוועדים בביתו חסידים ואנשי מעשה, העלו רעיונות חסידיים, שוחחו בדרכי עבודת הבורא, וכיבדו את ה' בגרונם, בזמירות שירות ותשבחות לבוראם, במשך שעות ארוכות, והיתה עקרת הבית, אמו של רבי שלמה הערש ז"ל, מרבה להכין מגדנות ומטעמים בשפע, להעלותם על השולחן אשר לפני ה', לסעודה שתלמידי חכמים מסובים בה, כשהילדים בבית משתתפים בהכנות אלו, ותוך כדי כך סופגים לתוכם את אורת אהבת התורה ומתבשמים מניחוח החסידות, שהיה שורה בביתם.

בזכרוננו של רבי שלמה הערש ז"ל נחקקו לאורך ימים גם הזכרונות המתוקים מביקוריו התכופים של האדמו"ר מווישווא זצוק"ל בביסטרא, שם היה עורך סעודות מלוה מלכה, והיה נושא מדברותיו הקדושות בפני קהל החסידים, ובואו לביסטרא היה תמיד מאורע מיוחד שגרם שמחה, והפיח חיות חסידית לכל תושבי העיר.

מלבד זאת היה רבי שרגא פייביל נוסע מדי פעם לווישווא אל רבו, ולפעמים גם נסע לגרוסוורדיין, שם נהג נשיאותו ברמה האדמו"ר רבי חיים מאיר זצוק"ל מוויז'ניץ בעל "אמרי חיים". כמעט בכל נסיעותיו הללו היה רבי שרגא פייביל לוקח עמו את בנו הילד שלמה הערש, וכך החדיר בקרבו עוד כמעט מימי ינקותו, את חובת ההתקשרות לחכמי וצדיקי הדור, את האמונה בצדיקים, את ההשקפה הנכונה, איך וכיצד מביטים אל דמותו הקדושה של הרבי, וכפי שרבי שלמה הערש סיפר בעצמו, ברבות הימים, שהוא עוד הספיק ללמוד מאביו, ש"רבי" הוא למעלה מהשגתנו, אין גם כל צורך וענין להבין את כל התנהגותו, יש רק ללמוד הימנו תורה, יראת שמים ויודישקייט...

ועתה כבר כלל לא ייפלא, בעיני כל מי שהכיר את רבי שלמה הערש ז"ל, היכן הושתתו יסודותיו, מאיזה מעיין הוא שאב את חסידותו הנלהבת והיוקדת, את אמונתו האיתנה בצדיקים, את אהבת התורה, את הוקרת לומדיה, את ההערכה הגדולה לכל מי ומה שמבטא את מה שקשור לעבודת השם. את תחילת הדרך הארוכה עשה רבי שלמה הערש עוד בבית הוריו, והם שריפדו והכינו את דרכו לימים יבואו, את ההמשך המבורך הוא כבר רכש, יישם לעצמתו והנחיל גם לבניו וביתו אחריו, בארצנו הקדושה במחיצת מורו ורבו אדמו"ר בעל ה"בית ישראל" מגור זצוק"ל, וממשיכי דרכו בקודש.

אלא שבינתיים עבר רבי שלמה הערש דרך קשה וארוכה, רבת חתחתים ומלאה מהמורות, ואם הוא הצליח לעבור אותה כשהוא שלם במשנתו, ביראתו ובחסידותו, ונותר דבוק באמונת אומן, בתורתנו הקדושה ובדרך החסידות, הרי יש לזקוף זאת במדה טובה מרובה לזכותם של הוריו רבי המעלה הי"ד, שהעניקו לו, במישרין ובעקיפין, את החינוך המבורך הזה, ובעודו צעיר לימים חישלו אותו היטב, אף מבלי שיעלה בדעתם מה צופן העתיד בחובו, ואכן נתקיים בו "גם כי יזקין לא יסור ממנה".

ימי ילדותו

בעודו ילד לפני גיל בר מצוה, כבר קיים רבי שלמה הערש ז"ל בנפשו את ה"הוי גולה למקום תורה", בתלמוד תורה הקטן שהיה קיים בעיר מגוריו ביסטרא היו רק 3-4 כתות, שהיו מורכבות מתלמידים מגילאים שונים, קטנים עם גדולים גם יחד, והיה המלמד נאלץ ללמוד בנפרד עם קבוצות של בני אותו גיל, ומוכן מאליו שלא היה זה החדר האידיאלי, וכיון שחפצו הוריו שבנם יגדל ויתעלה בתורה כפי יכלתו ובהתאם לכשרונותיו המבורכים, שלחוהו בעודו נער ללמוד בעיר "סיגעט" הלא רחוקה, שם היה לן אצל סבתו האחת שהיתה גרה בסיגעט, וסועד את לבו לפעמים אצל סבתו השניה, שגם היא התגוררה בעיר זו, ולפעמים היה אוכל "ימים" - כנהוג באותם זמנים, שיהודים בעלי יכולת היו מארחים בחורי ישיבה לסעוד על שולחנם, יום בשבוע, ובכל יום סעד התלמיד אצל בעל הבית אחר.

לא קלה היתה הגלות עבור שלמה הערש הצעיר, שהיה עריין מתחת לגיל בר מצוה, אך הרצון הכביר שלו ושל הוריו, שיתעלה בתורה, וכמו כן היחס החם והאוהד שהוא קיבל מהסבתות שלו ומשאר בני המשפחה, סייעו לו להתגבר על הקשיים, והיה בכוחו להתגבר על הקשיים הכרוכים בגלותו מן הבית. ברבות הימים, כשהזכיר נשכחות מאותם ימים, היה אומר שאדרבה,

עצם ההינתקות מן הבית ומכל הסובב, נתנה בידו את האפשרות להתרכז יותר בלימודיו ולהיות עצמאי בכל המובנים.

ימי השלווה הללו, בהם עשה שלמה הערש הצעיר חיל בלימודיו וביראת השם, מבלי כל מניעים ומפריעים, באו לסיומם די מהר, ושאיפתו הגדולה להיכנס ללמוד בישיבת ויז'ניץ שבווישווא, כתלמיד מן המניין, נכזבה. למרות שמזה שנים רבות הוא כבר ציפה ליום זה, גם הרבי מווישווא עצמו, היה אומר בעבר לאביו-מקורבו, "נו, מתי כבר יבוא שלמה הערש שלך ללמוד אצלי בישיבה", אלא כפי שכבר אמר ירמיהו הנביא בשעתו: "ידעתי ה', כי לא לאדם דרכו, לא לאיש הולך והכין את צעדו", וכיון שבא אותו רשע ימ"ש ובלבל את כל העולם כולו, ובתוך כל המהומה הגדולה הזו, נגוזו גם תכניותיו של הבחור שלמה הערש...

ימי בחרותו – בשנות הזעם

באחת נחתה על ראשי עם קודש אותה מלחמה אכזרית ונוראה, מלחמת העולם השנייה, שבעקבותיה הושמדו שליש מבני עמנו, ובתוכם גם הוריו ורוב בני משפחתו הקרובים של רבי שלמה הערש ז"ל, ה' יקום דמם. במהלך המלחמה הגיע גם זמנה של מדינת רומניה לשתות את כוס התרעלה, וכל הערים שבמחוז ווישווא שברומניה, שבימים עברו היה תחת שלטון אוסטריה הונגריה, נכבש כעת תחת המגף הנאצי, ועד מהרה נכלאו גם כל יהודי ביסטרא, עם כל יהודי העיירות והכפרים הסמוכים, בגיטו שבעיר ווישווא שהיתה בירת המחוז. אין מן הצורך להכביר במלים על תנאי המגורים בגיטו שהיו קשים מנשוא, צפיפות איומה, בעירום ובחוסר כל, כשכמעט כל מטלטליהם נותרו מאחור בביתם שבביסטרא, ומאידך היו צווחות החיילים הגרמנים, ששוטטו ברחובות הגיטו, מהלכות עליהם אימים, והחשש הגדול מפני העתיד הלא נודע, שקינן בתוכם, הכביד ביותר על ההרגשה הנפשית.

לאחר שהייה קצרה בגיטו ווישווא, כשבועיים בלבד, הגיעו לשם הרכבות הנודעות לשימצה, ובעזרת הגויים המקומיים, שהתאכזרו קשות למי שהיו שכניהם במשך שנים רבות, הועלו כל יהודי גיטו ווישווא, ללא יוצא מן הכלל, לתוך קרונות בקר, דחסו אותם פנימה עד כדי מחנק ממש, ובמשך כעשרה ימים נסעה הרכבת ממקום למקום, כשהיהודים שבתוכה גולים ומיטלטלים מבלי לדעת לאן. במשך הנסיעה הקשה והמפרכת, הם ניזונו רק ממנת המזון המצוצמת, שאותה הורשו לקחת עמם. עד... שהרכבת הגיעה אל מחנה המוות האכזרי והידוע לשימצה "בירקנאו", הסמוך למחנה "אושוויץ"...

תיכף עם בואם, מיד ממש, הפרידו הנאצים ימ"ש באכזריות ובברוטליות איומה, את הגברים לחוד ואת הנשים לחוד, ילדים וזקנים לחוד, ובין רגע נקרעו משפחות שלמות, בעלים מנשותיהם, ילדים וילדות מהוריהם, אף ללא אפשרות של פרידת איש מעל אחיו... ולפתע מצא שלמה הערש הצעיר את עצמו כמעט לבדו, רק אביו רבי שרגא פייביל עדיין היה לצדו. אמו ואחיו הצעיר נשלחו מיידית אל תאי הגזים ומהם ישירות אל המשרפות, השם יקום דמם, ואילו אחיותיו נשלחו למחנה עבודה.

מיד לאחר הסלקציה האיומה בבירקנאו, הוצעו רבי שרגא פייביל עם בנו שלמה הערש רגלית, כשבגדי אסירים דקים לגופם, וגשם זלעפות ניתן מעל ראשם, עד שהגיעו למחנה העבודה "אשוויץ" הסמוך. אבל רק לזמן מועט בלבד הרגיש שלמה הערש את עצמו מעט בטוח בעצמו, כשאביו לידו, לאחר שעות מספר, הופרדו גם האב והבן באכזריות נוראה, ולאחר שקועקע על ידם מספר סידורי, נשלחו כל אחד מהם למחנה עבודה אחר, ושוב הם כבר לא התראו לעולמים.

הבחור שלמה הערש התגלגל ממחנה עבודה למשנהו, עונה והתיישר בעבודת פרך, תקופה מסויימת הועבד קשות בכריית פחמים במחנה בשלזיה שבפולין, שם הזדמנו יחדיו, בהשגחה עליונה, חבורת נערים בני גילו, שהיו מעוררים זה את זה, להחזיק מעמד ולהיות יותר יהודים נאמנים, יראים ושלמים.

בערוב ימיו היה רבי שלמה הערש מספר, שהיסודות האיתנים שעליהם התחנך בבית אביו, לתורה וליראת שמים ולאמונה תמימה, ובשמרו אמונים לציווי אביו שהיה אומר לצאצאיו, שעליהם לזכור תמיד את ה"מאין באת" - את מוצאם הרם ממשפחות גדולי ומאורי ישראל לדורותיהם, זה מה שעמד לו בימים הקשים להיות יותר תמים באמונתו, ויהי מה...

בסופה של המלחמה הגיע רבי שלמה הערש אל מחנה בוכנוולד שבגרמניה, שם שהה עוד כחדשיים ימים עד לשחרורו על ידי הצבא האמריקאי. במחנה בוכנוולד הוקל עליהם במקצת, כמאתיים בני נוער בגילו שהו שם יחד עמו, שם לא הכבירו עליהם כל כך בעבודת פרך, מה שעזר לו ולבני גילו, לשוב מעט אל עצמם.

לאחר המלחמה

לאחר השחרור המיוחל, נשלח הבחור שלמה הערש עם כמה מאות נערים למדינת צרפת, ומשם עלה בידו יחד עם קבוצת בחורים גדולה, להגיע לישיבת "חכמי צרפת" באקס-לה-בז, שבראשה עמד הרב חייקין זצ"ל. תלמיד מובהק

של החפץ חיים זצ"ל, שהאיר להם פנים באופן מיוחד. ניהול הישיבה היה בידי הרב משה לבל שליט"א משטרסבורג, שגם הוא התמסר עד מאד לתלמידי הישיבה, ועשה את כל אשר לאל ידו כדי להשלים את כל מחסורם גם בחיי הגשם. במסגרת הישיבה החל הנער שלמה הערש לחזור מעט למיטבו, להשלים עכ"פ במקצת את מה שהחסיר בימי בחרותו. בהשגחה עליונה הגיעה לישיבה גם קבוצת בחורים נבחרת, יראי שמים כמוהו, בתוכם היו יבדלח"ט הרה"ח ר' חיים לרנר, הרה"ח ר' צבי אלימלך פלד, ועוד, כמו גם קבוצה מובחרת של בחורים חסידי גור, ביניהם היו הרה"ח ר' אברהם פאלוך ז"ל, הרה"ח ר' מאיר זנדר ז"ל, ויבדלח"ט הרה"ח ר' חיים משה קנופף הי"ו. והיו בני אותה החבורה עמלים יחדיו בתורה, מתעלים ביראת שמים ובדרכי החסידות. שם נמשך רבי שלמה הערש ז"ל בעבודות אהבה לחסידות גור שעד אז לא הכיר אותה, ואז גמלה בנפשו ההחלטה להמשיך כל ימיו בדרך חסידות מפוארת זו. אמנם לא ידע עדיין רבי שלמה הערש מי מבני משפחתו נותר בחיים, גלמוד היה ובודד בעולמו של הקב"ה, אלא שהאווירה הישיבתית, והחבורה הטובה ששהה בקרבה, הפיחו בו רוח חיים, ואט אט הוא שב והיה, מה שהוריו היקרים הי"ד רצו שהוא יהיה.

לאחר כשלושת רבעי השנה, יצא רבי שלמה הערש ז"ל יחד עם חבריו הנ"ל, באניית מעפילים בלתי ליגאלית לעבר חופי ארצנו הקדושה. עם בואם לארה"ק, נכלאו על ידי שלטונות האנגלים במחנה פליטים בעתלית, שם הרבו לבקר אותם שליחי אגודת ישראל, שהשתדלו לעודדם והפיחו בהם רוח חיים ותקווה טובה לעתיד.

בשלב זה כשכל אחד מהפליטים נסה לגבש לעצמו תכנית לבנות עתידו, גבשו לעצמם הבחורים הפליטים שנותרו ללא משפחה, החלטה משותפת: באשר נלך- נלך כולנו. הם החליטו לא להפרד וללכת ביחד לישיבה שאותה יבחרו.

כיון שהתקשר רבי שלמה הערש ז"ל עם חבריו לחסידות גור, הרי מיד עם שחרורו ממחנה עתלית, עלה יחד עמם לירושלים עיה"ק, ונכנס כתלמיד מן המניין לישיבה הגדולה "שפת אמת". בשלב זה החל הפרק החדש והמזהיר בחייו העשירים, שנמשך לברכה עד יומו האחרון. לשמחתו הרבה גם נודע לו ששתי אחיותיו שרדו גם הן מן החורבן הגדול, ואין כאן המקום לתאר את השמחה הגדולה ששררה בעת שנפגשו לאחר התלאות המרובות שהיו מנת חלקם.